

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Мовна концептуалізація соціального простору людини

Колективна монографія

ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ
ФІЛОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Том 5

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕ 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

МОВНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЛЮДИНИ

Колективна монографія

ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ
ФІЛОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Том 5

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕ 2022

УДК 81'37; 003; 81'22, 004.83:316.77

М 74

Рецензент:

Мізін К.І. доктор філологічних наук, професор
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
(м. Переяслав)

Рекомендовано до друку Вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 5 від 26 травня 2022 р.)

Колектив авторів: Аладько Д.О., Деменчук О.В., Калініченко М.М., Кучма Т.В.,
Орел І.І., Чеберяк А.М.

М 74 **Мовна концептуалізація соціального простору людини:** колективна
монографія / кол. авт.; голов. ред. О.В. Деменчук. Рівне: РДГУ, 2022. 133 с.
(Історія та сьогодення філологічної науки; т. 5).

Linguistic conceptualisation of person's social space: Collective work
/ auth.; O.V. Demenchuk (ed.). Rivne: RSUH, 2022. 133 p. (History and
Contemporaneity of Philological Science; v. 5).

У колективній монографії представлено розвідки, предметом аналізу яких є проблематика реконструкції мовної соціальної картини світу людини. На матеріалі германських та слов'янських мов (англійська, німецька, польська, українська) розглянуто низку актуальних питань, присвячених семантичному моделюванню соціального простору людини, дослідженню соціальних стереотипів у мовній картині світу, вивченню соціальних ситуацій у структурі дискурсу, аналізу соціальних контекстів як об'єктів інтелектуальної власності.

The collective work deals with the linguistic reconstruction of person's social world. Based on the Germanic and Slavic languages (English, German, Polish, Ukrainian), the paper focuses on the topical issues related to semantic modelling of person's social space, social stereotypes in the linguistic worldview, social situations in the structure of discourse, social contexts as objects of intellectual property.

УДК 81'37; 003; 81'22, 004.83:316.77

ЗМІСТ

**СЕМАНТИЧНІ МОДЕЛІ
СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЛЮДИНИ**

<i>Деменчук О.В.</i> КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЛЮДИНИ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЦЕПТИВНИХ НОМІНАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ, ПОЛЬСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)	5
---	---

СОЦІАЛЬНІ СТЕРЕОТИПИ В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

<i>Аладько Д.О.</i> ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ	33
<i>Кучма Т.В.</i> ВЕРБАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ СТЕРЕОТИПІВ В УКРАЇНСЬКІЙ, ПОЛЬСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ	62
<i>Орел І.І.</i> СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ СТЕРЕОТИПІВ ФРАЗЕОЛОГІЧНИМИ ЗАСОБАМИ	70

СОЦІАЛЬНІ СИТУАЦІЇ В СТРУКТУРІ ДИСКУРСУ

<i>Чеберяк А.М.</i> РОЛЬОВЕ ПРЕДСТАВЛЕННЯ АДРЕСАНТА ВІДКРИТОГО ЛИСТА: СОЦІАЛЬНА, КОМУНІКАТИВНА, МОВЛЕННЄВА РОЛІ	96
---	----

**СОЦІАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ
ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

<i>Калініченко М.М.</i> РЕЦЕПЦІЯ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ТА ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТАХ	123
---	-----

СОЦІАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Калініченко М.М.

кандидат філологічних наук, доцент

Рівненський державний гуманітарний університет

РЕЦЕПЦІЯ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ТА ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТАХ

В матеріалі розглянуті деякі з істотних характеристик постмодерністської інтертекстуальності в сучасній соціокультурній рецепції митців, науковців і критиків, що формується в ізоляції від правового контексту, в якому твори красного письменства розглядаються як об'єкти інтелектуальної власності, наділені такими характеристиками як новизна, оригінальність, й захищені законодавством від несанкціонованого відтворення або переробки. Запропоновано засоби проведення експертної оцінки фактів потенційних порушень авторського права, що відбуваються внаслідок неправомірних міжтекстових запозичень у постмодерній художній літературі.

Серед магістральних напрямів розвитку новочасного мистецтва слова, постмодернізм (від фр. *postmodernisme*, тобто «після модернізму») заслуговує на особливу увагу філологів та знавців авторського права завдяки нетиповому ставленню його репрезентантів до основоположних питань захисту інтелектуальної власності, зумовлену особливостями новочасного соціокультурного сприйняття творів мистецтва як позбавлених авторства «текстів», що формують хаотичне мереживо світової культури. Мова йде про одну з найсуттєвіших ознак постмодерної літературної стилістики – так звану інтертекстуальність (від фр. *intertextualite*, тобто «міжтекстовість»), яку відома французька дослідниця, професор Юлія Крістева, визначила як «міжтекстові співвідношення літературних творів». В художній практиці сучасних письменників-постмодерністів інтертекстуальність передбачає відтворення в літературному творі конкретних літературних явищ та змістових елементів,

безпосередньо запозичених з інших творів. Це відбувається завдяки підкресленому наслідуванню чужих стильових властивостей, а також через пряме цитування без зазначення джерел.

Фактично, інтертекстуальність на естетичному рівні неначе «узаконює» літературний плагіат – перетворює свідоме запозичення результатів творчої праці інших осіб з розряду порушень авторського права на популярний художній засіб сучасного красного письменства (див. Французская семиотика, 2000, с. 427-457).

У західноєвропейській літературній спільноті проблема постмодерної інтертекстуальності незрідка продукує конфлікти між відомими авторами, які вдаються до інтертекстуальних запозичень та письменниками, котрі прагнуть захистити свої невід'ємні авторські права.

Зокрема, у 2010-му році дебютний роман «Axolotl Roadkill» німецької письменниці Гелен Хегеман був визнаний таким, що балансує на межі неприхованого плагіату та інтертекстуальної мовної гри з фрагментами творів відомих авторів сучасності. Інший німецький автор, Зігфрід Гаух, свого часу звинуватив одного з найпопулярніших угорських літераторів Петера Естергазі у крадіжці великих уривків тексту з його роману «Vaterspuren» (1979).

За словами З. Гауха, ці фрагменти були переставлені без жодних лапок або посилань в романі «Harmonia Caelestis», який угорський письменник-постмодерніст завершив і видав на початку 2000-го року. П. Естергазі виступив на захист своєї репутації з публічним зверненням до німецької преси та проголосив, що він дійсно скористався уривками з роману З. Гауха, але ці фрагменти були інтегровані в абсолютно іншому, новому й оригінальному художньому контексті, що (начебто) не дозволяє вести мову про можливе порушення авторських прав (див. Munkácsi, 2010).

Зрештою, подібні приклади є далеко не поодинокими, адже інтертекстуальність у постмодерній літературі не лише надає письменникам нові мистецькі засоби для опрацювання художніх матеріалів, але й призводить до цілковитого ігнорування таких важливих складових системи правового захисту літературної творчості, як поняття авторства і твору. Не дивно, що майже традиційною темою дискусій між представниками постмодерного напряму стали пошуки відповіді на питання: чим потрібно вважатися пряме запозичення ідей, образів, або навіть великих фрагментів з книг інших письменників – ганебним плагіатом або якоюсь особливо «продвинутою» формою інтертекстуальності? Таким чином, метою і

завданням статті є теоретичне окреслення постмодерної інтертекстуальності в контексті судовоекспертних досліджень об'єктів інтелектуальної власності та пошуки можливих шляхів і засобів вирішення потенційних проблем, які можуть виникнути під час експертного дослідження.

Вивченням характерних особливостей інтертекстуальності в постмодерній естетиці на теоретичному рівні займалися провідні українські дослідники Тамара Гундорова, Соломія Павличко, Дмитро Наливайко та інші. Разом з тим, проблема експертної оцінки інтертекстуальності та визначення адекватних способів правового регулювання інтертекстуальних запозичень у царині постмодерного мистецтва залишається на маргінесах інтересів наукового співтовариства. Зважаючи на те, що в сучасній національній культурі нашої країни вже сформувалася потужна школа літературного постмодернізму (до найвідоміших представників цього напрямку належать такі популярні автори, як Лесь Подерв'янський, Любо Дереш, М. Матіос, О. Ірванець, І. Карпа, В. Неборак, Ю. Андрухович та інші), неважко припустити, що в майбутньому проблематика інтертекстуальності увійде до переліку питань інтелектуальної власності, які розглядатимуть українські судові експерти.

Варто наголосити на тому, що проблема неправомірних інтертекстуальних запозичень виникла в постмодерній літературі через радикальні зміни у ставленні митців до самого поняття авторства, які відбулися за останні десятиріччя. На міжнародному рівні правові відносини між авторами літературних творів регулює 15-та стаття Бернської конвенції як найважливіший інструмент захисту інтелектуальної власності у будь-яких видах судових суперечок.

Розроблена на основі правових засад, які сформувалися у західноєвропейському юридичному просторі ще наприкінці дев'ятнадцятого століття, Бернська конвенція визначає презумпцію авторства літературного твору та розглядає самого автора як цілком реальну особу – людину з плоті й крові, наділену певними невідчужуваними правами. З точки зору теоретиків і практиків постмодернізму, авторство є значно складнішим явищем, ніж це здається на першій погляд. Згідно визначення видатного французького теоретика постмодернізму, професора Мішеля Фуко, авторство не виникає лише тому, що певна особа створила в об'єктивній формі оригінальний літературний твір – йдеться про значно складніший процес формування у свідомості читачів так

званої «функції автора», як другорядної особи, яка лишень підготувала (скомпільувала) певний текст, котрий складається з довільної комбінації запозичених елементів – адже «немає нічого нового під сонцем» (Bondanella, 1997, p. 129).

Як писав з цього приводу італійський дослідник і письменник-постмодерніст Умберто Еко, в добу постмодерну ми вже не можемо просто сказати своїй коханій дівчині «я люблю тебе». В цьому немає нічого оригінального, адже подібні висловлювання з'являлися в літературі впродовж багатьох сторіч. Саме тому ми змушені скористатися цитатами й проголосити щось на кшталт «я люблю тебе (як неодноразово писали інші)» (Foucault, 2000, p. 412). Власне, саме таку надмірну залежність постмодерністів від творчого досвіду попередників мала на увазі проф. Ю. Крістева, коли писала про інтертекстуальність як міжтекстові зв'язки літературних творів. Важливу роль в цьому сенсі також відіграє загальна ідеологічна зорієнтованість постмодернізму. Оскільки за своїм філософським світоглядом цей літературний напрямок заперечує раціональну природу та логічну впорядкованість буття, усе, що є доступним для творчості сучасних майстрів красного письменства – це безкрайї океан вільно запозичених цитат та уривків фраз.

Саме це хаотичне змішання гетерогенних елементів тексту, а також їхнє довільне впорядкування в читацькій свідомості (з метою пошуку якогось кінцевого змісту, або виключно заради розваги) відіграє надзвичайно важливу роль в постмодерній естетиці. В центрі процесу творчості опинився пересічений читач, тоді як автор відходить далеко на другий план, або взагалі зникає.

Відомий теоретик, французький професор Ролан Барт, охарактеризував дивовижне зникнення автора у мистецтві постмодернізму за допомогою спеціальної терміносполуки «смерть автора». Навіть якщо письменник, який написав певний твір, залишається серед живих, на теоретичному рівні осмислення його особливої ролі в творчому процесі він метафорично «помер» – для читачів він просто не повинен існувати. Місце особи-автора займає індивідуальна читацька уява як провідний чинник в процесі творчості.

На думку знавців постмодернізму, будь-яка книга (а отже й особа, яка її написала) фактично не існує, допоки її не почали читати, і кожного разу, коли ми відкриваємо книгу, ми знаходимо в ній якийсь інший зміст, що відповідає нашому теперішньому життєвому досвіду, рівню освіти, особистим вподобанням тощо. З огляду на це,

постмодерністське наукове ставлення до літератури передбачає, що твір необхідно аналізувати, вилучивши його з будь-яких зовнішніх зв'язків та асоціацій. Джерела запозичення та літературного впливу цікавили минулі генерації науковців (див. Барт, 1994, с. 384-391). Але сьогоденні літературознавці, які аналізують постмодерні твори, не зважають на подібні «дрібниці». Вони зосереджуються на самих процесах комбінації елементів тексту та їхньому сприйнятті читачами. Не дивно, що у науковій та естетичні парадигмах постмодернізму нівелюється не лише автор як творець – зникає саме поняття літературного твору. Замість нього використовується академічний термін «текст», як сполучення цитат неіснуючих авторів.

Подібне ставлення до художньої літератури може здатися штучним і надміру формалізованим, але не варто забувати, що мистецька практика постмодернізму отримала світове визнання, а теоретичні засади постмодерної естетики були детально розглянуті й визнані правомірними у академічних розвідках провідних науковців Західної Європи і Сполучених Штатів. У багатьох країнах митців-постмодерністів проголошують національною культуральною елітою, а їхні бестселери видаються багатомільйонними накладками і витримують десятки перевидань.

Часи змінюються, і ставлення суспільства до літератури поступово еволюціонує, що неодмінно призводить до відповідних реформ законодавства. В середні віки у багатьох державах Європи художні твори на релігійну тематику вважалися не лише неприйнятними з морально-етичної точки зору, але й незаконними.

Втім, уже у 18-му столітті британський романтик Вільям Блейк без жодних правових наслідків розповідав у своїх поезіях про спілкування з християнськими святими і янголами. На початку нового тисячоліття, внаслідок утвердження настанов постмодерної інтертекстуальності в художній літературі, поняття авторства і твору в тому форматі, який представлено у Бернській конвенції, трансформується у щось якісно нове й незвичне. Як наслідок, актуальною постає необхідність переосмислення узвичаєних настанов судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності.

У межах даного матеріалу можливо представити лише декілька загальних рекомендацій щодо експертного дослідження матеріалів потенційної судової справи, в ході якої розглядатиметься неправомірне використання інтертекстуальних запозичень. В тому разі, якщо твір, частина якого була залучена до (постмодерністського) тексту без попередньої згоди автора, буде визнано таким, що

відповідає чинним вимогам охороноздатності, доцільно проаналізувати виправданість подібного використання та його межі. Кожне дослідження повинно ґрунтуватися на доступних експерту відомостях щодо характерних особливостей творчої біографії митців, адже звернення до складної для сприйняття постмодерної інтертекстуальності є нетиповим явищем для письменників, котрі зазвичай працюють у «легких» жанрах пригодницьких оповідань для дітей та юнацтва або сентиментальних романів для жіноцтва.

Не менш важливим є кінцева форма вираження запозичених елементів, які можуть бути репрезентовані в постмодерному тексті (навіть без зазначення авторства) у такий спосіб, що не викликає сумнівів щодо їх первинної приналежності. Зокрема, великий уривок з тексту певного автора, представлений (виключно заради ілюстрації) як частина твору «одного відомого письменника, якого ми всі добре знаємо», є недостатнім для адекватної ідентифікації автора. Але його словесний портрет, або загальновідомі факти щодо творчої біографії, згадані в тексті поряд із запозиченими інтертекстуальними фрагментами, імовірно вважатиметься достатніми.

Окремий шлях до подолання основних проблем інтертекстуальності в правовому контексті пропонує нам, як не дивно, своєрідне поєднання культури і права, що увиразнюється в доктрині «добросовісного використання» творів. Доктрина представлена у північноамериканському законодавстві під назвою «The Fair Use Doctrine» у діючому законі «The Copyright Act», офіційно затвердженому в 1976-му році. Її основним функціональним призначенням є регулювання правових відносин у сфері захисту об'єктів авторського права. «Добросовісне використання» передбачає можливість обмеженого використання захищених авторським правом матеріалів без отримання (або ж придбання) відповідного дозволу (ліцензії) від правовласників.

Слід зазначити, що попри значне розповсюдження цієї доктрини у законодавчих системах багатьох країн світу (Ізраїль, Філіппіни, Південна Корея, Шрі-Ланка, Ліберія тощо), зорієнтованих на правові норми Сполучених Штатів, загальносвітова судова практика оприявнює недостатній рівень розуміння питомих особливостей «добросовісного використання» в процесі вирішення суперечок щодо порушення авторських прав на твори образотворчого мистецтва. Більше того, навіть на північноамериканських теренах, де власне й відбулося остаточне формулювання і законодавча імплементація провідних положень даної юридичної доктрини,

регіональні суди першої інстанції та федеральні апеляційні суди змушені регулярно звертатися до кваліфікованих експертів у галузі мистецтвознавства з проханнями дослідити матеріали справи і надати суддям належні аргументи щодо відповідності потенційного порушення авторських прав засадам «добросовісного використання». Зрештою, саме від професійної компетентності й обґрунтованості аналітичних висновків експертів залежить кінцеве рішення суддів.

Фахівці найчастіше послуговуються дослідницькою методикою, яка ґрунтується на концепції переваги суто рецептивних чинників (сприйняття творів мистецтва так званим «розсудливим глядачем») в процесі утворення нового або ж відмінного змісту художніх творів. Основна проблема даного експертного підходу (властивого науковій думці багатьох сучасних теоретиків і практиків) в контексті реалізації засад доктрини «добросовісного використання» полягає у тому, що у 1976-му році, на момент затвердження тексту «The Copyright Act», жоден з його творців не знав про існування таких напрямків наукового мислення, як пост-структуралізм або критика читацького відгуку. Таким чином, положення закону вже не відповідають тим авангардним методам наукового аналізу, якими послуговуються північноамериканські судові експерти нового тисячоліття.

До числа інших проблем належить й певна суб'єктивність висновків різних груп аналітиків, які послуговуються відмінними науково-критичними теоріями в процесі підготовки експертних досліджень за даною методикою. Якщо подібність зовнішньої форми вираження відходить на другий план у порівнянні з новим змістом творів, відтворених шляхом інтертекстуальної переробки, виникає цілком природне питання про те, чому дослідники не скористалися іншими академічними теоріями, які мають не менше розповсюдження у сферах культурології та мистецтвознавства. Зокрема, якщо розглядати інтертекстуальні тексти із перспективи сучасної гендерної критики, їхній зміст буде визнано **абсолютно подібним**, адже у їхніх образних системах, для прикладу, жінки відіграють малозначущі, другорядні ролі у порівнянні з чоловіками, що акцентує їхню негативну гендерну зорієнтованість – саме про такі випадки полюбляють писати сучасні дослідники фемінізму.

Не менше збігів й аналогій між різними аспектами змістового субстрату творів зможуть відшукати прибічники наукових принципів Нового Історизму, адже вони (на відміну від їхніх колег з табору шанувальників рецептивного підходу) беруть до уваги авторські інтенції (авторський зміст), що увиразнилися в ідейно-художній

природі певних об'єктів мистецтва. Зрештою, рецептивний підхід до експертного вивчення фактів відтворення творів шляхом переробки у відповідності до принципів доктрини «добросовісного використання» має величезний практичний потенціал з огляду на значне розповсюдження постмодерної парадигми художнього мислення в сучасному мистецтві. Все частіше відомі автори не лише в Сполучених Штатах, але й в усьому світі відкрито звертаються до творчих запозичень, створюючи компілятивні текстові інсталяції, що складаються з фрагментів захищених авторським правом творів інших осіб. У разі виникнення судових суперечок, вони нерідко декларують власне невід'ємне право на «добросовісне використання». Певна річ, із точки зору адептів «високочолої» естетики постмодернізму, рецептивний підхід до експертної інтерпретації обставин «добросовісного використання» творів сприяє загальнолюдському цивілізаційному прогресу, оскільки несанкціоноване копіювання розглядається у цьому контексті крізь призму активного творчого сприйняття мистецьких цінностей, яке стимулює розвиток загальносвітової культури.

Зважаючи на величезний масив теоретичних напрацювань авторитетних науковців, котрі урочисто проголошують подібні явища характерними ознаками прогресивного мистецтва, дослідження фактів неправомірного використання частини твору в форматі постмодерної інтертекстуальності може стати серйозним випробовуванням для судового експерта. Втім, необхідно пам'ятати, що поряд із магістральним напрямом постмодернізму, в сучасному академічному світі існує ще декілька наукових напрямків та шкіл, які акцентують важливість існування автора-творця як цілком реальної особи та наполягають на збереженні точних відомостей про авторство і походження кожного з елементів літературного твору. Можемо припустити, що аналітичний інструментарій цих дослідницьких напрямів стане важливим засобом експертної оцінки постмодерної літератури та контраргументом у суперечках щодо правомірності необмежених інтертекстуальних запозичень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Барт, Р. (1994). *Избранные работы: Семиотика. Поэтика*. Москва: Универс, Прогресс.
- Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму*. (2000). Пер. с франц., сост., вступ. ст. Г.К. Косикова. Москва: Прогресс.

- Bondanella, P. (1997). *Umberto Eco and the Open Text: Semiotics, Fiction, Popular Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Foucault, M. (2000). Aesthetics, Method, and Epistemology. In: *The essential works of Michel Foucault, 1954-1984*. (Vol. 2). J.D. Faubion (ed.). New York: New Press.
- Munkácsi, P. (2010). *Plagiarism, Intertextuality and Copyright on Literary Works*. Available at: <http://wikis.fu-berlin.de/download/attachments/59080767/munkacsipaper.pdf>

Наукове видання

МОВНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ
СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ЛЮДИНИ

Колективна монографія

Історія та сьогодення філологічної науки

Том 5

Academic Edition

LINGUISTIC CONCEPTUALISATION
OF PERSON'S SOCIAL SPACE

Collective work

History and Contemporaneity of Philological Science

Volume 5

Формат 60x84¹/₁₆.

Папір офсетний. Друк ризографічний.

Гарнітура Century Schoolbook.

Друк. арк. 7,2. Наклад 100.

Редакційно-видавничий відділ

Рівненського державного гуманітарного університету

м. Рівне, 33000, вул. Ст. Бандери, 12

тел.: (0362) 26-48-83

Друк: «ПараГраф+»

м. Рівне, 33000, вул. Гетьмана Мазепи, 6/8

тел.: (0362) 26-49-27